

РАД ИНСТИТУТА ЗА ПРОУЧАВАЊЕ ИСТОРИЈЕ ЦРНОГОРСКОГ НАРОДА

Још у јулу 1948 године Влада Народне Републике Црне Горе, на предлог министра просвјете, добијела је Уредбу о оснивању Института за проучавање историје црногорског народа.

Институт је самостална установа под непосредним надзором министра просвјете.

Основни задаци Института су да истражује грађу од историско-научног значаја о свим догађајима из политичког, друштвеног, привредног и културног живота црногорског народа од најстаријих времена до најновијег доба; да све писмене радове, документа и споменике из те области прибира, сређује и испитује; да читав тај материјал проучава правилном примјеном научних метода ради популарисања научних кадрова.

Институт је почео рад у септембру мјесецу 1948 године. Институт има осам чланова, поред сарадника. Рад у Институту је подијељен на одјељења: историје, историје народноослободилачке борбе, историје умјетности и археологије, историје културе и етнографије. Поред тога Институт стоји пред крупним задатком сређивања и систематизовања старог Цетињског архива, те проучавања и прибављања преписа и факсимила важнијих историских докумената који се односе на историју Црне Горе а налазе се у другим државним архивима.

Институт је разрадио план за 1949 годину.

Најобимнији рад и највише проблема постављају се пред одјељења за историју. Одјељење за историју има да обрађује политичку и дипломатску историју Црне Горе од најстаријих времена до 1948 године. Једно од централних питања и задатака у току ове године и наредних година до завршетка Петогодишњег плана биће проучавање Његошеве епохе, обзиром на то да за 1951 годину треба учинити доступним свим научним радницима сав историски материјал о личности Петра II Петровића-Његоша и историски у цјелости осветлити његов лик. Материјал о Петру II Петровићу-Његошу налази се једнако у Цетињском архиву колико и у другим државним архивима наше земље и иностранства. Нарочито много материјала о Његошу налази се у Задарском архиву, гдје га је подробно разрађивала аустриска шпијунажа. У ту сврху један члан Института још од августа 1948 године налази се у Задарском архиву са задатком да проучи, препише и префотографира најважнија документа која се тамо налазе о Његошу. У току ове године од тог материјала приредиће се за штампу и један зборник докумената. Поред тога на основу Цетињског и Задарског архива приредиће се за штампу у току ове године неколико студија о Његошу, као: збирка чланака о Његошу (Ристо Драгићевић), „Исходјашчи журнал Петра II Петровића-Његоша“, „Разграничење између Аустрије и Црне Горе од 1837 до 1838“ (д-р Јефто Миловић), „Његош у свјетлости аустриске шпијунаже“ (Нико С. Мартинковић). Чланови Ин-

ститута ће преко „Историских записа“ такође у току ове године обрађивати Његоша.

У плану Института је да обради и припреми за штампу материјал и студије о историји црногорских финансија од 1860 до 1916 године (Ристо Драгићевић), о односима Црне Горе и Херцеговине у XIX и почетком XX вијека, те о Црној Гори као азилу (Јован Ђвовић). Студију о улози Црне Горе у балканском рату припремиће за штампу Јагош Јовановић. Из дипломатске историје старе црногорске државе у XIX вијеку припремиће једну студију и један зборник докумената Андрија Лаиновић.

Одјељење за историју умјетности и археологију проучаваће истокупљати материјал о борби црногорског народа у старој Југославији под руководством КПЈ, те историју народноослободилачке борбе. Из те области припремиће за штампу Нико С. Мартиновић историју народне власти у Црној Гори.

Одјељење за историју умјетности и археологију проучаваће историју појединих сликарских школа у Црној Гори и обрадити монографије о појединим истакнутим сликарима. На овом послу ради Милутин Пламенац, а репродукције радова средњевјековног сликарства у Црној Гори правиће сарадник Института Чедомир Кушевић. Ово одјељење у току 1949 године усљед помањкања стручног кадра неће моћи обрађивати археолошке проблеме.

Одјељење за историју културе обрађиваће и сређивати материјал историје црногорске културе углавном од прве штампарије 1493 године до најновијих времена.

Одјељење за етнографију у помањкању кадра неће моћи довољно да развије свој рад, али ће поједини чланови Института и сарадници радити на сакупљању и обрађивању црногорског фолклора.

Један од главних задатака Института ће бити да популаризира историску науку и учини доступном науци и народу историску грађу црногорског народа.

У погледу олакшања проучавања Цетињског архива у току 1949 године радиће се на сређивању Државног архива који је већим дијелом неуређен и измијешан. Архив ће се најприје сређивати хронолошким редом, а у почетку сваког архивског одјељења, по етапама развита, израдиће се видно истакнуте организационе шеме државне управе дотичног периода. Поред тога у свакој фасцикули ће се приложити садржај предмета који се у њој налазе, те кад се тај посао заврши израдиће се регистри појединих ресора. На тај начин сваки научни радник моћи ће лакше и прегледније да дође до потребних података. Приликом објављивања архивске грађе која је на страним језицима објављиваће се преводи, како би они који не познају стране језике могли дотичну грађу користити. Код појединих одјељења Архива биће видно истакнута потребна библиографија и приручници, како би сваки научни радник што брже могао да дође до потребних података.

Систем рада око преписивања докумената који се односе на Црну Гору из Задарског државног архива је следећи:

1) Исписује се систематски материјал по годинама. Исписују се не само оригинали, писма од наших владара, него и сав материјал који стоји у узрочној вези са неким политичким писмом. Преписују се и већи реферати и опширнији извјештаји који су тада интересовали аустриску спољну политику према Црној Гори, односно према политици Русије на Балкану у вези са Црном Гором. То отуда што је главни центар аустриске шпијунаже према Црној Гори био Задар те се ту налазе не само дефинитивни извјештаји већ и необрађени материјал који је шпијунска мрежа достављала гувернеру Далмације у Задру.

2) Пошто се текстови препишу они се упореде. Настоји се да се одгонетну сва имена која се помињу у текстовима помоћу разних алманаха и друге приручне литературе. Текстови се откуцавају на машини да би били приступачни науци, тако да ће олакшати и онима који добро не читају рукописе страних језика да се њима користе.

3) Након завршетка овог посла приступиће се превођењу докумената са њемачког, италијанског и француског језика.

4) Фотокопираће се само оригинална писма истакнутих личности Црне Горе, а остало ће се преписивати, ради тога што су рукописи често тешко читљиви да се и са оригинала са муком читају а камоли са фотокопије.

У вези са радом Института у Задру потребно је на овом мјесту истаћи огромну научну важност Задарског архива не само за историју Црне Горе већ и за историју Босне и Херцеговине и других балканских народа. Уједно је потребно истаћи братску предусретљивост и сарадњу научних установа НР Хрватске са нашим Институтом.

У погледу метода рада у Задарском архиву нашем Институту је помогао и професор Петар Колендић.

Поред означеног рада Историски институт ће у току ове године радити на проналажењу, организовању и уређењу нових архива на територији наше Републике, гдје нарочиту важност имају архиве палих средњевјековних манастира, те судских и општинских архива у Бочи Которској.

Организовању Института и давању смјерница нарочито за проучавање историје народноослободилачке борбе помогао је претседник Владе НР Црне Горе друг Блажо Јовановић.

Н.